

מערך פעילות לפודקאסט מה בין חופש הביטוי בעיתונות לבין הסתה?

מטרות הפעילות

- ללמוד על ההבחנה בין חופש הביטוי לבין הסתה.
- האם ומתי יש להפעיל בעיתונות צנזורה?
- עיסוק בסוגיית חופש העיתונות העולה מהאזנה לפודקאסט.

חומרים ועזרים:

קישור לפודקאסט בנושא [תפקידה של עיתונות חופשית בדמוקרטיה](#)
פתקים ריקים – 2 פתקים לכל משתתף/משתתפת; קופסה/מיכל קטן; כלי כתיבה
2 כרטיסיות מידע על גישה להבחנה בין חופש ביטוי להסתה – התועלתנית והעקרונית (מצורפות).

מהלך הפעילות

האזנה לפודקאסט – רצוי שבעת האזנה ירשמו נקודות מרכזיות שעלו בשיח, שאלות שהתעוררו וכד'.

שלב א':

1. מחלקים לכל משתתף/משתתפת 2 פתקים והם מתבקשים:
 - לרשום על פתק אחד אירוע/דוגמה להסתה ועל הפתק השני משפט חוות דעת על אירוע אקטואלי שאיננו הסתה (בלי לציין את ההבחנה ביניהם).
 - לאחר שרשמו יקפלו את הפתקים ויניחו בערבוביה בתוך הקופסה/מיכל קטן במרכז החדר.
 - כל משתתף/משתתפת מוזמן לקחת 2 פתקאות באופן אקראי ממרכז החדר.
2. משימה בקבוצות קטנות – כל אחד/ת מחברי הקבוצה יקריאו מה כתוב בפתקאות, והקבוצה צריכה להחליט אלו היגדים שכתובים בפתקאות הם "הסתה" ואלו אינם.

שלב ב' – ממשיכים בקבוצות הקטנות

1. מחלקים לכל קבוצה את 2 כרטיסיות המידע והם מתבקשים לקרוא אותן ולוודא שהבינו את ההגדרה.
2. בתום הקריאה המשותפת של שתי הגישות לאבחנה בין חופש ביטוי להסתה – חברי כל קבוצה יבדקו מחדש את האבחנה שלהם בשלב הראשון ויחליטו:

- א. האם רוצים לשנות לאור ההיכרות עם שתי הגישות את החלטותיהם.
- ב. האם ההיגדים שהם הגדירו כהסתה יש לצנזר?
- ג. לנסח את 2 התובנות שהגיעו אליהן במשותף.

שלב ג' דיון מסכם במליאה

הדיון יעסוק בשתי התובנות שהגיעו אליה חברי כל קבוצה

- א. כיצד לדעתם יש להבחין בין חופש ביטוי להסתה
- ב. האם יש לצנזר היגדים של הסתה – איזה כן לצנזר ואיזה לא ומדוע?

רקע למנחה:

הפעלה זו מציגה שתי גישות להבחנה בין חופש ביטוי להסתה – הגישה התועלתנית והגישה העקרונית. לשימוש בכל אחת מהגישות יש יתרונות וחסרונות המשפיעים על כל השותפים בחברה בכלל, ועל כל אחת מהקבוצות המרכיבות אותה, בפרט.

הגישה התועלתנית - מבחינה בין חופש הביטוי וההסתה על פי מבחן התוצאה הצפויה בו, ומציעה לבחון האם הביטוי בו מדובר מהווה סכנה ממשית לאדם ולסביבתו – "**עקרון הסכנה הברורה והמיידית**". הסכנה הוודאית כתוצאה מהדיבור, היא המפתח להבחנה בין חופש ביטוי להסתה.

באופן כללי היתרון של הגישה התועלתנית הוא בהרחבת חופש הביטוי משום שהגבלות עליו מתקיימות רק כאשר יש סכנה ודאית כתוצאה ממנו, בכל מקרה אחר אין איסור על ביטוי, גם אם הוא פוגע במישהו.

הגישה העקרונית – בוחנת את תוכן דבריו של אדם, ללא קשר למצב בו הם נאמרים. תוכן השולל את עקרונות הדמוקרטיה חייב להיות מוגבל או אסור בביטוי, בין אם כרוכה בכך "סכנה מיידית" ובין אם לאו.

באופן כללי יתרונה של הגישה העקרונית הוא בצמצום חופש הביטוי ולפיכך צמצום של סוגים רבים יותר של פגיעה ביחידים, ברוב ובמיעוט, אבל מכאן גם חסרונה שהרי צמצום חופש הביטוי מונע חשיבה רציונלית, הבנה של המציאות, ביטוי אישי ועוד. (ראו מאמר פתיחה).

להרחבה ולהעמקה בנושא:

מומלץ לקרוא את המאמרים בתוכנית "**כוחה של מילה - חינוך להגנה על חופש הביטוי**", מדרשת אדם והאגודה לזכויות האזרח 2016" עמודים 6-12; 31-32

כרטיסייה א' - הגישה התועלתנית להבחנה בין חופש הביטוי להסתה עקרון הסכנה הברורה והמיידית (מבחן התוצאה)

הגישה התועלתנית מגדירה הסתה כדיבור המהווה "סכנה ברורה ומיידית".
השאלה המכרעת היא - באיזה הקשר נאמרו הדברים ומה צפויה להיות השפעתם בטווח
הקצר.

[...] השופטים "אגרנט וברק אימצו לכן את גישתו של הולמס, שעל פיה
מותר, ואף ראוי, לדכא את חופש הדיבור, כאשר קיימת **'סכנה ברורה
ומיידית'** או **'ודאות קרובה'** לפגיעה קשה בביטחון האישי או הקולקטיבי
כתוצאה מן 'הדיבור'. [...] הסתה היא התבטאות, שיוצרת בנסיבות העניין
(תוכן ההתבטאות, הדובר, השומע והאווירה) הסתברות של הובלה למעשים
אלימים ולא חוקיים" (משה נגבי, 1997).

כרטיסייה ב': הגישה העקרונית להבחנה בין חופש הביטוי להסתה (מבחן התוכן על בסיס עקרונות הדמוקרטיה)

הגישה העקרונית קובעת, כי יש להגדיר דברים כהסתה על פי תוכנם. הסתה אינה צריכה להיות
מאופיינת על ידי הערכת תוצאות המעשה, אלא באופן עקרוני.

תוכן השולל את עקרונות הדמוקרטיה חייב להיות מוגבל או אסור בביטוי, בין אם כרוכה בכך
"סכנה מיידית" ובין אם לאו. יש לשלול דיבורים שיש בהם ביטול ההסכם הדמוקרטי לפיו "לכל
אדם זכות שווה לחירות". על פי גישה זו, אין זה הוגן שמי שאינו מקבל עליו את העקרונות
הדמוקרטיים יזכה מפרותיו.

"נושא הגנת הדמוקרטיה הוא בגדר של עיקרון מוסרי ולא עניין המותנה ברמת
הסכנה או בקרבתה" (כהן אלמגור, 1994:241).